

1 november 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Delen van opleidingen... in de toekomst... meer vraag... Een beschouwing rond 'certificaten'

1 Inleiding

Er lijkt wel een trend gaande met betrekking tot het ontwikkelen en aanbieden van delen van formele opleidingen. Dat kan door een of meer onderwijsseenheden uit het programma (en daarmee het gehele aanbod met allerlei eenheden om daarvoor in te zetten) te lichten en dit pakket zodanig in te richten dat er sprake is van een civiel effect. Bedrijven, werkenden, zelfstandige ondernemers en anderen die snel tot scholing willen overgaan omdat de dynamiek binnen het werkveld daar om vraagt, kunnen aldus doelgericht daarmee aan de slag gaan.

We lopen een aantal van de onderliggende 'signalen' door. Ongetwijfeld wordt binnen het hbo al op grote schaal het een en ander gedeeld en besproken met elkaar. Zo niet dan lijkt dit zeker aan te raden, gezien de consequenties ervan.

2 Even nader bekeken wat het is

Het gaat erom dat in een bepaalde situatie kortlopende scholing nodig is, gelet op hetgeen binnen de werkzaamheden van iemand nodig is om up-to-date te blijven. Er is veel gaande binnen allerlei bedrijfstakken, waarbij de vraag naar het kunnen behalen van relevante certificaten steeds duidelijker en zichtbaarder wordt gemaakt in de richting van onderwijsinstellingen. Dat gebeurt ook bij de bekostigde instellingen als men weet dat er volledige opleidingen voor het eigen deel van het werkveld bestaan en vervolgens delen ervan op zich interessant genoeg zijn om 'af te nemen'.

Het houdt dan wel in dat de hogeschool bereid en in staat moet zijn zo'n programma voor een certificaat te ontwikkelen. Ook dient het volledig in de private context gebeuren aangezien de overheid in principe alleen maar complete opleidingen financiert¹. Tevens moet het principe van 'u vraagt en wij draaien' opgeld doen, dus als een bedrijf als eis stelt dat het allemaal op korte termijn zal moeten gebeuren, dient eraan te worden voldaan.

3 NLQF = voordeel...

Een mooi bijkomend voordeel voor degene die het certificaat behaalt, is dat het NLQF nu helemaal formeel in werking treedt. De hogeschool mag straks op dit papiertje vermelden dat het gevolgde programma deel uitmaakt van een formele opleiding en dat het niveau van het NLQF daarvan is te noemen. Dat wil overigens nadrukkelijk niet zeggen dat het certificaat zelf op dat niveau is te positioneren want dat zou voor een beperkt deel van een bacheloropleiding wel heel erg ruw ingeschaald zijn. Maar dit betekent toch wel mooi een vorm van het bieden van een meerwaarde.

4 Paar ontwikkelingen langsgelopen

Ter illustratie van hetgeen hierboven is aangegeven, nemen we een paar ontwikkelingen onder de loep. U kunt ze zien signalen in de richting van de overheid, de onderwijskoepels en de instellingen zelf. Misschien dat de nieuwe regering en vooral de nieuwe Tweede Kamer er in het verlengde van de 'toekomstverkenningen' ook kennis van kunnen nemen. Er kan wellicht een expertgroep in het leven worden geroepen, naast de Onderwijsraad en andere adviesorganen die zich ook permanent buigen over wat het onderwijs mogelijk te wachten staat. Het is maar een idee.

¹ We gaan er maar niet vanuit dat iemand zich als student inschrijft (als dat nog kan met betaling van het wettelijk collegegeld) voor een jaar en vervolgens alleen maar die relevante onderwijsseenheden doet. Dat is vooral profijtelijk als het cursusgeld voor het programma voor een certificaat (een stuk) hoger zou zijn.

4.1 OECD: delen van opleidingen in opkomst

De OECD in Parijs houdt zich bezig met heel veel economische bewegingen, met statistieken en onderzoeken, maar men kijkt ook naar nationale ontwikkelingen. Een overheid kan er haar voordeel mee doen, onder meer door de eigen 'cijfers' te vergelijken met die van andere en vergelijkbare landen. Men doet dit als OECD tevens voor het onderwijs en brengt regelmatig adviezen daarover uit. Wat een land er vervolgens mee doet, dat is aan de overheid ter plekke. Onderwijs is nu eenmaal een nationale aangelegenheid, uiteraard met medeneming van allerlei kaders en regelingen die in een bredere context zijn vastgelegd, zoals het binnen de EU kunnen studeren in een ander land tegen dezelfde voorwaarden als de studenten aldaar.

Al een paar jaar geleden kwam de afdeling hoger onderwijs van de OECD naar buiten met een soort 'waarschuwing' in de richting van de instellingen en dan vooral de 'hogescholen'. Zij hebben duidelijk een focus op beroepsgerichte en dus praktische programma's, om daarmee nauwe banden met het bedrijfsleven en hun (regionale) arbeidsmarkt te kunnen onderhouden. De werkgevers verwachten daarbij dat die programma's zo actueel mogelijk aansluiten op nieuwe ontwikkelingen rond het verwerven van de benodigde competenties door de werknemers.

Die waarschuwing hield toen in dat in landen zoals Amerika en Canada een beweging was gekomen om als (grote) bedrijven werknemers niet meer langdurige opleidingen te laten volgen, maar slechts een programma 'met de relevante krenten uit de formele pap'. Ze betalen daarvoor, met een vorm van maatwerk dat daarbij past. Het zou volgens de OECD kunnen gaan inhouden dat instellingen voor het hoger onderwijs zich bij het meer deeltijdse en duale systeem moeten gaan gedragen als 'private en flexibele aanbieder'. Zo niet, dan gaan ze op den duur de slag om de 'volwassen student' verliezen.

4.2 Skills-First Hiring

In het verlengde van het vorige punt is in dat soort landen een beweging op gang gekomen, onder aanvoering van de ministeries voor economie en onderwijs, om bij het gaan vervullen van vacatures in lastige sectoren van de arbeidsmarkt te communiceren naar allerlei doelgroepen dat niet altijd volledige diploma's nodig zijn. De betrokken werkgevers gaan daarin mee en formuleren bij daarvoor in aanmerking komende vacatures alleen maar de 'kernvaardigheden', gelet op kennis van zaken en daarbij behorende vaardigheden.

Het betekent in concreto dat men wel een vorm van basisscholing van belang vindt, met een diploma op een lager niveau dan eigenlijk voor de functie noodzakelijk wordt geacht, maar dat toch simpelweg in samenhang met aanvullende certificaten aan de slag kan worden gegaan.

Die certificaten kunnen ook op hele korte termijn worden behaald, door in de eerste werkperiode een aantal aanvullende cursussen en training te doen. Bij beide scholingstrajecten kunnen bijvoorbeeld Community Colleges een rol spelen.

In Europa wordt in veel landen deze aanpak niet als optimaal gezien. Het (hoger) onderwijs is vooral een systeem dat via de bekostiging van de instellingen in stand wordt gehouden. Dat lijkt voor de doelgroep 'jongeren' een prima insteek, maar juist de deelnemers in deeltijd en dual worden steeds jonger – iets om rekening mee te houden. Daarbij speelt mee dat de positie van de ho-instellingen stevig verankerd is in de nationale economie en maatschappij. Het kunnen controleren van de geleverde onderwijskwaliteit is echter mede een sterk argument van de overheid².

4.3 Microcredentials

Het zal geen verbazing wekken dat in dit kader ook de 'micro-credential' over het voetlicht dient te worden getild. Het is op zichzelf een 'portfolio' met een beschrijving van competenties, leeruitkomsten en allerlei soorten kennis die iemand op een bepaalde periode in een te identificeren context heeft verworven. Daarbij zijn allerlei aspecten van de verwerving opgenomen zodat deze MC op een door hem of haar gewenst moment kan worden overhandigd aan een organisatie die

² Bij recente vragen vanuit de TK over de invoering van het NLQF is te zien dat diverse partijen zich zorgen maken over een mogelijk 'misbruik' van het toegewezen niveau aan een private kwalificatie. De Bachelor staat op 6 omdat de NVAO deze heeft geaccrediteerd. Een non-formele kwalificatie kan ook op 6 worden gezet door het NCP van het NLQF, maar dan kijkt men in een beperktere mate naar aspecten die met de kwaliteitsborging te maken hebben. Het gaat vooral om het niveau. OCW zegt zich geen zorgen te maken. De 'markt' zal het wel gaan regelen – mogelijk ook via allerlei 'keurmerken' die de private aanbieders zelf hebben.

graag wil weten of hij of zij voldoet aan bepaalde voorwaarden. Dat kan voor een functie zijn, het ergens aan de slag kunnen gaan, de toegang tot een bepaalde vorm van scholing of het verkrijgen van vrijstellingen of een verkorting van een opleiding waarvan die competenties ook deel uitmaken.

Het is een redelijk nieuw begrip, maar eigenlijk is het veelal niet anders dan een certificaat. Het kan op basis van informeel en non-formeel leren en trainen een 'ervaringscertificaat' zijn, maar ook het bekende certificaat dat wordt uitgereikt door een aanbieder van formeel of non-formeel onderwijs voor het hebben gevolgd van een bepaald programma of een of meer eenheden (units).

Met de groeiende aandacht voor het 'levenlang ontwikkelen' is door de bekostigde hogescholen en universiteiten aangegeven dat ze hierbij een rol willen spelen, met die certificaten en dus het aanbieden van onderdelen van formele opleidingen aan de oudere student, met inzet van het 'volwassenenonderwijs' en het scholen van werkenden. De private aanbieders kunnen dat al doen zolang ze bestaan, als de afnemer er maar gewoon voor betaalt. Nu wordt steeds harder geroepen door het bedrijfsleven, de mensen, de organisaties en iedereen die belasting betaalt, dat het vooral mogelijk moet zijn om tegen puur marginale kosten allerlei scholing af te nemen bij door de overheid (en dus door de maatschappij) bekostigde instellingen.

Maar daarvoor zou dan een aanvullende wetgeving nodig zijn, om die instellingen in de non-formele zin MC's, dus certificaten, te laten ontwikkelen en tegen 'een zacht prijsje' door cursisten te laten volgen. Allerlei hogescholen en universiteiten hebben evenwel in de tussentijd complete catalogussen in elkaar gestoken, ook met programma's die niet als zodanig onderdeel van een formele opleiding vormen. Het veel gebruikte argument is dat de overheid het gewoon wil, er ook budgetten voor uittrekt en graag ziet dat er sprake is van een soort 'valorisatie'. Dat gebeurt dan wel in een private context maar tevens toch ook onder de vlag van de bekostigde instelling.

Inzoomend daarop lijkt het wel dat niet alles dat zo wordt aangepakt, valt onder de regels voor de zgn. 'helderheid', dus onder wat wel of niet mag. Maar het betekent wel dat als de overheid niet op de korte termijn komt met kaders voor dit alles onder de noemer 'levenlang ontwikkelen', er toch een situatie gaat ontstaan die eerder verwarrend dan verhelderend werkt. Er wordt, zo is bekend, gewerkt aan wat onder MC's dient te worden verstaan, maar laat de discussies daarover echter niet te lang duren.

4.4 Focus op het beroep en niet de opleidingskwalificatie

Een ontwikkeling die ook al wat langer gaande is, heeft te maken met het civiele effect van een formeel diploma. In het hbo staat een opleidingsprofiel voor het 'afdekken' van een deel van het werkveld, voor functies, beroepen en werkzaamheden die niet alleen maar gelden voor specifieke banen of bedrijven. Een afgestudeerde kan in principe in allerlei domeinen aan de slag, dus hij of zij is wat dit betreft breder opgeleid.

Maar van de kant van het werkveld gezien ligt dat civiel effect vaak bij het kunnen invullen van een baan, bij een bepaalde functie in een specifiek bedrijf. Als er een vacature is, kan worden gezien of de daarvoor vereiste competenties binnen een opleiding zijn verworven, en de rest – zo maar even kort door de bocht te zeggen – is dan vaak meegenomen. Dat is natuurlijk al bekend bij de hbo-opleidingen nl. als ze aan a.s. studenten duidelijk willen maken wat ze 'ermee kunnen gaan doen' als ze klaar zijn met de studie. Er worden veelal 'herkenbare' beroepen genoemd in de voorlichting en die zijn gebaseerd op de contacten met werkgevers, door de jaren heen.

De kern van deze insteek is dat het werkveld veelal verwacht dat bij formele opleidingen steeds herkenbaar is binnen het programma wat bij die kenmerkende functies hoort. Dat blijft dan ook zo als er sprake is van een dynamiek in die sector van het werkveld. Het betekent dus dat werkgevers voor bijvoorbeeld zij-instromers in het bedrijf of de organisatie kunnen volstaan met het laten volgen van scholing die met die 'eigen' bundel competenties te maken heeft – en waarmee het doorlopen van de complete opleiding niet nodig is. Dat kan vooral ook met de tijdsinspanning te maken hebben, om snel aan de slag te kunnen gaan met alleen het hebben behaald van certificaten.

Overigens kan dit alles worden gebruikt in internationaal verband, voor beroepen die als zodanig niet zijn gebaseerd op (inter)nationale standaarden. Mensen kunnen dan mede in een ander land het beroep uitoefenen, als dan wel weer de kwalificaties (opleidingen) internationaal met elkaar te vergelijken zijn. Daarbij kan echter het EQF en dan ook het NLQF een rol spelen, maar daarvoor is nog niet alles in kunnen en kruiken. Afwachten nog even bij de diplomawaardering over en weer.